

Rammevilkår for fonde og selvejende institutioner på botilbudsområdet

Fonde og selvejende institutioner har traditionelt været en bærende del af botilbudsområdet, men uden rettidig politisk og administrativ opmærksomhed risikerer fundamentet for denne aktørform at blive undergravet.

Mens debatten ofte fokuserer på væksten i private tilbud, viser LOS' analyse, at en mindst lige så væsentlig pointe er, at antallet af fonde og selvejende institutioner falder. Udviklingen rejser centrale spørgsmål om rammevilkår og balancen mellem aktørtyper.

1. Kapacitetsudviklingen siden 2019

Siden 2019 har kapacitetsudviklingen på botilbudsområdet bevæget sig i forskellige retninger for de enkelte aktørtyper. Den samlede kapacitet er vokset, men væksten er ujævnt fordelt og har ændret sammensætningen af tilbudene, jf. Tabel 1. Kommunale tilbud reducerer overordnet set deres kapacitet, mens kommercielle private vokser markant på både tilbud og pladser. Fonde og selvejende institutioner har haft en moderat stigning i antallet af pladser, men der har været en nedgang på 28 tilbud svarende til 6 pct. Det afspejles i, at deres andel af det samlede antal tilbud er faldet med knap 3 pct.-point siden 2019, mens deres andel af pladser er stort set uændret, jf. Tabel 2. Det peger på, at etablering af nye tilbud kan være en særlig udfordring for fonde og selvejende institutioner.

Udviklingen er problematisk, fordi fonde og selvejende institutioner traditionelt bidrager med stærke faglige miljøer, høj kvalitet og specialisering og et langsigtet, værdibåret perspektiv på opgaveløsningen. Når kapaciteten hos denne aktørform ikke følger med, er der risiko for, at mangfoldigheden i tilbud, faglige tilgange og måder at organisere og lede sociale tilbud på reduceres. Over tid kan det svække kvaliteten på det specialiserede socialområde og gøre udbuddet mere ensidigt. Samtidig kan en mere koncentreret aktørstruktur begrænse kommunernes valgmuligheder og øge afhængigheden af færre leverandører. Dermed udfordres det balancerede velfærdsmix, hvor offentlige, private, fonde, og selvejende institutioner supplerer hinanden og tilsammen bidrager til både kvalitet, stabilitet og forsyningsikkerhed.

TABEL 1.

Kapacitetsudvikling på botilbudsområdet 2019-2025 fordelt på virksomhedsform

Virksomhedsform	Tilbud			
	2019	2025	Ændring	Ændring (pct.)
Kommunale	856	829	-27	-3,2%
Regionale	54	74	20	37,0%
Private	205	303	98	47,8%
Fonde, selvejende mv.	497	469	-28	-5,6%
I alt	1.612	1.675	63	3,9%

Virksomhedsform	Pladser			
	2019	2025	Ændring	Ændring (pct.)
Kommunale	20.206	20.070	-136	-0,7%
Regionale	2.052	2.069	17	0,8%
Private	2.223	3.714	1.491	67,1%
Fonde, selvejende mv.	7.552	8.028	476	6,3%
I alt	32.033	33.881	1.848	5,8%

Note: Botilbudsområdet er opgjort som botilbud og botilbudslignende tilbud (ekskl. friplejeboliger). Kapaciteten er opgjort pr. 31. december i pågældende år.

Kilde: Egne beregninger pba. data fra Tilbudsportalen.

2. Hvorfor udvikler aktørformerne sig forskelligt?

Udviklingen peger på, at forskellene i kapacitetsudvikling i høj grad kan forklares af strukturelle rammevilkår snarere end af forskelle i efterspørgsel eller kvalitet. En central faktor er adgangen til risikovillig kapital. Fonde og selvejende institutioner har vanskeligere ved at tiltrække kapital til etablering, køb af ejendomme og kapacitetsudvidelser, fordi deres organisationsform indebærer begrænsede muligheder for at generere et økonomisk afkast gennem forrentning og udbytteudbetaling. Det reducerer investorers incitament til at stille kapital til rådighed og påvirker dermed tempo og omfang i kapacitetsudviklingen.

Derudover spiller administrative og regulatoriske forhold en væsentlig rolle. Fonde og selvejende institutioner er underlagt særlige krav i forbindelse med stiftelse, drift og vedtægtsændringer, herunder krav om myndighedsgodkendelse i Civilstyrelsen og i nogle tilfælde Erhvervsstyrelsen – fx kræver det godkendelse hos både socialtilsynet og Civilstyrelsen, hvis en fond ønsker ændringer i formålsbestemmelsen.

Processerne kan derfor være forbundet med længere sagsbehandlingstider, øgede administrative omkostninger og usikkerheder omkring processerne.

Kravene tjener vigtige formål, men kan i praksis gøre organisatoriske tilpasninger og strategiske udviklingsbeslutninger mere ressourcekrævende og mindre fleksible end i andre virksomhedsformer. Samtidig kan der være usikkerhed om rammerne for budgettering af overskud og opbygning af egenkapital hos fonde og selvejende institutioner, hvilket kan begrænse mulighederne for konsolidering og langsigtede investeringer.

3. Løsningsforslag

LOS peger på tre konkrete tiltag, der kan styrke fonde og selvejende institutioners rammevilkår og modvirke den nuværende skævhed i kapacitetsudviklingen:

Bedre adgang til kapital: For eksempel gennem adgang til lånepuljerne til etablering af kommunale botilbudspladser eller en statslig/statsgaranteret låneordning målrettet fonde og selvejende institutioner svarende til ordningen i

Friplejeboligloven, så etablering og kapacitetsudvidelser ikke afhænger af organisationsform.

Administrativ forenkling og hurtigere processer:

Mere smidige og forudsigelige procedurer for stiftelse og vedtægtsændringer, herunder kortere sagsbehandlingstider og gentænkning af den dobbelte godkendelsesordning ifm. ændringer i formålsbestemmelserne, så nødvendige organisatoriske tilpasninger ikke unødigt forsinkes – fx en fast track-ordning i Civilstyrelsen.

Klar hjemmel til overskud og konsolidering:

Entydige rammer for, at fonde og selvejende institutioner kan budgettere med overskud og opbygge egenkapital, når budgetterne godkendes af socialtilsynet, og midlerne anvendes til konsolidering og langsigtede investeringer.

Samlet set vil disse tiltag understøtte kommunernes forsyningsikkerhed og bidrage til et mere balanceret og robust velfærdsmix.

TABEL 2.

Kapacitetsandele på botilbudsområdet 2019-2025 fordelt på virksomhedsform

Virksomhedsform	Tilbud (andele)		
	2019	2025	Ændring
Kommunale	53,1%	49,5%	-3,6%-point
Regionale	3,3%	4,4%	1,1%-point
Private	12,7%	18,1%	5,4%-point
Fonde, selvejende mv.	30,8%	28,0%	-2,8%-point

Virksomhedsform	Pladser (andele)		
	2019	2025	Ændring
Kommunale	63,1%	59,2%	-3,8%-point
Regionale	6,4%	6,1%	-0,3%-point
Private	6,9%	11,0%	4,0%-point
Fonde, selvejende mv.	23,6%	23,7%	0,1%-point

Note: Botilbudsområdet er opgjort som botilbud og botilbudslignende tilbud (ekskl. friplejeboliger). Kapaciteten er opgjort pr. 31. december i pågældende år.

Kilde: Egne beregninger pba. data fra Tilbudsportalen.

ANALYSEPAPIR NR. 8 / APRIL 2026 · FONDE OG SELVEJENDE INSTITUTIONER

Redaktør: Mads Roke Clausen mrc@los.dk

Analyse: Marius Heltberg Lassen ml@los.dk

LOS – Landsorganisationen for sociale tilbud · Nørre Voldgade 88, 4. sal · 1358 København K

Tlf.: 70 23 34 00 · los@los.dk · www.los.dk

LOS er landsorganisation for ikke-offentlige sociale tilbud. Vores medlemmer arbejder i krydsfeltet af sociale tilbud og specialiserede skoleindsatser for anbragte børn, unge og voksne med en hverdag med bl.a. misbrug, omsorgssvigt, gråzoneprostitution, diagnoser og efterværn. LOS' mål er at gøre en positiv forskel for mennesker i sårbare positioner ved at sikre den højeste kvalitet i det sociale arbejde.

Dette analysepapir er eksternt bedømt af en uafhængig ekspert, som har givet kommentarer og ændringsforslag til indholdet. Eksperten har modtaget et honorar for opgaven.